

ΜΟΥΣΙΚΕΣ ΑΝΤΑΠΟ-ΚΡΙΣΕΙΣ

Γράφει ο Αθανάσιος Βαββίδης

15/4, «Όπλα, παλάσκες και στη γραμμή» βιβλίο – μαρτυρία μετά μουσικής (Χώρος εκδηλώσεων Ιανού)

Μία πρωτότυπη εκδήλωση επιφύλασσαν στο αναγνωστικό και μουσικό κοινό η Μαρία Παναγιωτακοπούλου και ο Σάκης Παπαδημητρίου με αφορμή την παρουσίαση του βιβλίου «Όπλα, παλάσκες και στη γραμμή» (εκδόσεις Ηδύφωνο - Αίγιο). Πρόκειται για μία αυθεντική μαρτυρία από τη μικρασιατική εκστρατεία που καταγραψαν οι δύο προαναφερθέντες συγγραφείς, έχοντας μαγνητοφωνήσει και απομώσει με ευαισθησία τα γεγονότα και τις καταστάσεις που περιέγραφε ο παππούς του τελευταίου όπως τα έζησε από το 1919 ως το 1922. Είναι εμφανές ότι οι συγγραφείς δεν προσπάθησαν να ηρωοποιήσουν τον πρωταγωνιστή της ιστορίας, αλλά να δώσουν στοιχεία της αλήθειας και πραγματικές διαστάσεις σε έναν αγωνιστή της ζωής. Το βιβλίο παρουσιάστηκε σε μορφή μουσικού αναλογίου και αφιερώθηκε σε «άλους τους στρατιώτες που χάθηκαν άδικα στα πεδία των μαχών». Προηγήθηκαν μια σύντομη ανάλυση από τους Σπ. Γκρίντζο και Θ. Ξηρό. Ακολούθησε ανάγνωση αποσπασμάτων του βιβλίου από τις Εύα Κοταμανίδου, Μαρία Ζαχαρή και τον Ηλία Λογοθέτη, όπου παρεμβάλλονταν τραγούδια που είχαν αντιπολεμικό χαρακτήρα με αναφορές στη δημοτική παράδοση και στη σύγχρονη μουσική. Τα τραγούδια τίμησαν με τη φωνή τους και με γνήσια εκφραστική διάθεση ο Χρόνης Αηδονίδης, ο Βασίλης Λέκκας, η Έλενα Παπαδημητρίου, ο Θεόδωρος Νικολάου, ως και ο Ηλίας Λογοθέτης με ένα τραγούδι-έκπληξη! Η συνοδεία με πιάνο, κανονάκι, κιθάρα από την Ά. Παπαδημητρίου και τους Π. Δημητράκοπουλο και Σ. Παπαδημητρίου αντίστοιχα, ήταν ακούσιως ευπρεπής για την ακουστική του χώρου.

18/4, Συναυλία για την ενίσχυση του Διεθνούς Μουσικού Φεστιβάλ Αίγινας (Φιλολογικός Σύλλογος Παρνασσός)

Ο «Σύλλογος Φίλων του Διεθνούς Μουσικού Φεστιβάλ Αίγινας» διοργάνωσε δύο συναυλίες για την ενίσχυση του εν λόγω φεστιβάλ – μία αξιόπεινη πρωτοβουλία για την αντιμετώπιση της οικονομικής δυσπραγίας των φεστιβάλ επί των ημερών μας. Στη συναυλία που παρακολουθήσαμε, ακούσαμε μία σειρά από εξαιρετικές συνθέσεις μουσικής δωατίου σε ενδιαφέρουσες ερμηνείες. Το «Τρίο για πιάνο έργο 50» του Τσαϊκόφσκι ερμήνευσαν η Ντόρα Μπακοπούλου (πιάνο) και οι Διονύσης Βερβιτσιώτης (βιολί), Χριστόφορος Μιρόνινοφ (βιολοντσέλο). Παρά τις διαφορετικές μουσικές καταβολές των ερμηνευτών και τις επιμέρους διαφοροποιήσεις στην ισορροπία της ηχητικής τους έντασης, κατάφεραν να συμπορευθούν και με γνήσια συναισθηματική προσέγγιση να οδηγήσουν το έργο, ειδικά στο «Θέμα και παραλλαγές», σε υψηλό επίπεδο υφολογικής και τεχνικής αρτιότητας. Στο δεύτερο μέρος της συναυλίας, ο νεαρός Γιώργος Μπάνος (βιολί) – με τη συνοδεία της Καλλιόπης Γερμανού στο πιάνο – ερμήνευσε δύο μέρη από τη «Σονάτα για βιολί και πιάνο αρ. 25» του Μότσαρτ και το πρώτο μέρος από την «Ισπανική Συμφωνία για βιολί και ορχήστρα» του Λαλό, σε μεταγραφή του μέρους της ορχήστρας για πιάνο. Η εξωστρεφής «Ισπανική Συμφωνία» φάνηκε να ταιριάζει περισσότερο στη

νεαρή ηλικία του δεξιότεχνυ ερμηνευτή, που δεν παρασύρθηκε ωστόσο από στοιχεία εντυπωσιασμού, αλλά προσπάθησε να τονίσει στα έργα τον ιδιαίτερο χαρακτήρα τους και, με τη βοήθεια του πιάνου, να ζωντανέψει με πιστότητα τις μουσικές φράσεις. Η συναυλία τελείωσε με την 5η από τις «Μπαχιάνας Μπραζιλίερας» του Βόλλα-Λόμπος που ερμήνευσαν η Λουκία Σπανάκη (υψίφωνος) και ένα σύνολο τεσσάρων τσέλων με ζωηρή διάθεση και επάρκεια συντονισμού.

26/4, Ρεσιτάλ βιόλας της Κιμ Κασκασιάν (Μέγαρο Μουσικής Αθηνών)

Η μεγάλη ανταπόκριση του κοινού στη συναυλία οφείλεται, πιθανότατα, στο γεγονός ότι τη γνωρίσαμε από τη συμμετοχή της στη μουσική της Ελένης Καραϊνδρου για την ταινία «Το βλέμμα του Οδυσσέα» του Θ. Αγγελόπουλου. Ο ήχος της βιόλας αποπτά μια ιδιαίτερη λάμψη στα χέρια της Κιμ Κασκασιάν. Θα ακούσαν και μόνο τα «24 Πρελούδια, έργο 34» του Σοστακόβιτς για να αποδείξουν του λόγου το αληθές. Αν και οι διασκευές της Λίρα Άουερμπαχ, που τη συνόδευε στο πιάνο, δεν ήταν πάντοτε επιτυχημένες, η Κασκασιάν αλίευσε την ευαισθησία, το δραματικό ή παιγνιώδες στοιχείο και γενικότερα την εκφραστική διάθεση του συνθέτη, χωρίς αλλοιώσεις στο ύψος και χωρίς να κουράσει με την αλληλουχία τους. Αρκετοί σύγχρονοι συνθέτες ανταποκρίθηκαν στην ανάγκη της να ερμηνεύσει νέα έργα όχι μόνο για να διευρύνει το ρεπερτόριό της, αλλά και για να εξερευνήσει νέες τεχνικές και φόρμες συμβάλλοντας στην ανάδειξη της βιόλας. Έτσι, ο Κούρταγκ συνέθεσε το έργο «Σημάδια, παιχνίδια, μηνύματα» για σόλο βιόλα, όπου οι ηχητικοί όγκοι και οι μετέωρες φράσεις αποκτούν σε κάθε της άγγιγμα ένα καινούριο νόημα και εξελίσσονται σε προσαρμοσμένα στοιχεία επικοινωνίας. Τέλος, η νέα σύνθεση της Άουερμπαχ «Arcanum», μία εκτενής σονάτα για βιόλα και πιάνο, ερμηνεύθηκε, παρά τον πληθωρικό, νεορομαντικό χαρακτήρα της, με ενάργεια και αυτοπεποίθηση και με πλήρη επίγνωση των δυσκολιών της.

† **14/5, Μουσική και βωβός κινηματογράφος (Μέγαρο Μουσικής Αθηνών)**

Μία άκρως ενδιαφέρουσα εμπειρία μάς περιέμενε στη βραδιά με θέμα «Μουσική και βωβός κινηματογράφος» όχι μόνο για την αξία των ταινιών που προβλήθηκαν, αλλά και για τη σπάνια, από κάθε άποψη, μουσική που ερμήνευσε το μουσικό σύνολο Ergon Ensemble υπό τη διεύθυνση του Βασίλη Τσιατσιάνη. Οι «14 τρόποι για να περιγράψεις τη βροχή» που συνέθεσε ο Χανς Άισλερ για το ντοκιμαντέρ «Βροχή» (1931) του Γιόρις Ίβενς υπήρξε μία αποκαλυπτική σειρά εκφάνσεων της θλίψης που προκαλεί η βροχή, άλλοτε συνοδεύοντας πιστά και άλλοτε λειτουργώντας αυτόνομα σε σχέση με την εναλλασσόμενη διάθεση των εικόνων. Η ταινία «Entr'acte» (1924) του Ρενέ Κλαυρ, που οι ιδέες και οι τεχνικές της θεωρήθηκαν πρωτοποριακές όχι μόνο για την εποχή της, συνοδεύτηκε από μία υπέροχη «κινητική» μουσική του Σατί (σε ενορχήστρωση Β. Τσιατσιάνη), όπου τα επαναλαμβανόμενα μοτίβα όχι μόνο συνοδεύουν άριστα τον επιταχυνόμενο ρυθμό της ταινίας, αλλά και προαναγγέλλουν τον μινιμαλισμό. Το «Anemic Cinema» (1926) του Μαρσέλ Ντυσάμπ είναι μια ειδική ταινία, όπου προβάλλεται μία σειρά από κινούμενες σπείρες, με κείμενα που διαβάζονται από την εξωτερική πλευρά προς το κέντρο και αποτελούνται από συνδυασμούς ομόφωνων λέξεων και λογοπαίγνια στα γαλλικά. Η μουσική του Γιάννη Κυριακίδη αντιπαραθέτει ασταθείς αρμονίες και αργές εναλλαγές ήχων σε σχέση με την ταχύτητα κίνησης και αλλαγής των σπειρών, η οποία

υποστηρίζεται από φευγαλέα σχόλια του πιάνου – συνοπτικά, μια λειτουργική μουσική πρόταση. Η ταινία «Το αστέρι της θάλασσας» (1928) του Μαν Ρέι φέρνει στο προσκήνιο ένα ερωτικό τρίγωνο με τεθλασμένη την αφήγηση, ασαφή περιγράμματα στις εικόνες και ποιητικά στιγμιότυπα, όπου η μουσική του Νίκου Τζωρτζή αποπειράται με ασαφή ηχητικά περιγράμματα να σχολιάσει ό,τι βλέπουμε. Τέλος, ο «Ανδαλουσιανός σκύλος» (1929) του Λουίς Μπουνιουέλ, διαχρονικό διαμάντι της υπερρεαλιστικής έκφρασης στον κινηματογράφο, με τη συμμετοχή του Σαλβαντόρ Νταλί στο σενάριο, συνοδεύτηκε από τη μουσική σύνθεση του Αλέξανδρου Μούζα για το έργο, σύνθεση που πέτυχε μέσα από έντονα διάφωρες συνηχήσεις και φευγάλες φράσεις που εισβάλλουν ευδιάκριτα στην οργανωμένη ηχητική ροή, να συνεισφέρει στον υπερρεαλιστικό χαρακτήρα της. Ο αρχιμουσικός Βασίλης Τσιτσιτσιάνης διεύθυνε το σύνολο Ergon Ensemble με σαφή υφολογική διάκριση κάθε έργου και ευέλικτες, εκφραστικές κινήσεις.

31/5, Οι Συμφωνίες του Μπετόβεν από την Κ.Ο.Α. (Μέγαρο Μουσικής Αθηνών)

Στα πλαίσια του κύκλου «Μπετόβεν», η Κρατική Ορχήστρα Αθηνών (Κ.Ο.Α.) παρουσίασε όλες τις Συμφωνίες του συνθέτη υπό τη διεύθυνση του Βασίλη Χριστόπουλου. Αν και είναι περισσότερο σύνθετος ένας αρχιμουσικός να ερμηνεύει το σύνολο αυτών των σπουδαίων έργων σε μία ηλικία πλουσιότερη σε εμπειρίες και με ωριμότερη σκέψη, τόσο το επίπεδο στο οποίο έχει ανεβάσει ο Β. Χριστόπουλος την Ορχήστρα όσο και οι μέχρι σήμερα επιδόσεις του επέτρεψαν να παρακολουθήσουμε την ερμηνευτική προσέγγιση των έργων στα πλαίσια ενός νεανικού ενθουσιασμού και ενός πρώιμου βλέμματος στη σκιά μεγάλων αρχιμουσικών, που σίγουρα έχει ακούσει και μελετήσει. Στην εν λόγω συναυλία, στη «Συμφωνία αρ. 6» (Ποιμενική), με το «εσωτερικό βλέμμα του συνθέτη στη Φύση», ο αρχιμουσικός δε φάνηκε να ανταποκρίνεται πάντοτε στην τρυφερότητα και ευαισθησία των μελωδικών γραμμών, προσδίδοντας αναιτίο βάρος ή επικεντρώνοντας την προσοχή στην τονική και ρυθμική ακρίβεια. Στη «Συμφωνία αρ. 7», με τη δυναμική/ηρωική διάθεση, ο αρχιμουσικός φάνηκε να επιτυγχάνει καλύτερα αποτελέσματα τόσο στις ηχητικές ισορροπίες, ειδικά μεταξύ πνευστών και εγχόρδων, όσο και στην ερμηνευτική του διεύθυνση, όπου αλλεύσει το δυναμικό στοιχείο αλλά και τον εύρυθμο, χορευτικό χαρακτήρα στα ανάλογα μέρη.

9/6, Μίκη Θεοδωράκης: «Ποιος τη ζωή μου» (Θέατρο Badminton)

Είναι δύσκολο να πει κανείς εάν η επιτυχία του έργου «Ποιος τη ζωή μου» οφείλει περισσότερο στο σενάριο ή στη σκηνοθεσία, αν και τα δύο αφορούν το ίδιο πρόσωπο: τον Θέμη Μουμουλίδη. Γιατί είναι βέβαιο ότι το να συνοψίσει κανείς πενήντα περίπου χρόνια ζωής, πλούσιες σε κοινωνικούς αγώνες και καλλιτεχνική δράση, όπως αυτή του Μίκη Θεοδωράκη, φαντάζει κατ' αρχάς ένας πραγματικός άθλος. Και οι τελικές επιλογές σημαίνουν και επισημαίνουν πράγματα, φωτίζουν άγνωστα ή παραμελημένα γεγονότα. Δεν μας διαφεύγει, δηλαδή, ότι το κείμενο ξεκινάει το 1922 και σταματάει το 1974, έχοντας ήδη διανύσει τα κυριότερα γεγονότα της νεοελληνικής ιστορίας, γεμάτα κρίσιμες στιγμές και αλλεπάλληλες ανατροπές που καθόρισαν το εθνικό τοπίο της μεταπολίτευσης και στις οποίες η συμμετοχή του Μίκη Θεοδωράκη υπήρξε συνεχής, με ερωτήματα κοινωνικής αγωνίας και μουσική που εξυψώνει το λαϊκό στοιχείο, ενσωματώνοντας δημιουργικά τόσο το λόγιο

στοιχείο όσο και την εσωτερική ένταση που μας γεννούν οι σύγχρονοι καιροί. Ουδείς αναφορά υπήρξε στο «σήμα κατατεθέν» του, τη μουσική για τον Ζορμπά, αλλά ούτε στους επιγόνους του. Αντίθετα, τιμήθηκαν δεόντως οι γονείς του, με σκηνές συγκινησιακής φόρτισης, για να μας θυμίζουν ότι υπήρξαν άνθρωποι που κυριολεκτικά θυσιάστηκαν για εμάς, τα παιδιά τους, και το ελάχιστο που τους οφείλουμε, είναι να δειξουμε ότι αναγνωρίζουμε όσα έκαναν και ότι μέσα από τις προσωπικές μας επιλογές εξυψώνουμε τη ζωή που μας χάρισαν όχι μόνο για χάρη του εαυτού μας, αλλά και για χάρη των συνανθρώπων μας. Εξίσου επίπονη πρόκειται να υπήρξε και η επιλογή των πενήντα περίπου τραγουδιών που έπρεπε να χωρέσουν στη σχεδόν τριώρη διάρκεια του έργου. Οι ενορχηστρώσεις του Γιάννη Παπαζαχαριάκη ήταν – πλην ελαχίστων περιπτώσεων – υφολογικά και ηχητικά επιτυχείς. Οι ηθοποιοί και οι χορευτές ανταποκρίθηκαν με συνέπεια στις απαιτήσεις ενός τέτοιου πολυθέαματος, ενώ οι τραγουδιστές (Κ. Μακεδόνας, Γ. Νέγκα, Κ. Θωμαΐδης, Αν. Λινάρδου) έβγαιναν κάθε φορά μέσα από το πλήθος για να εκφράσουν τους καημούς και τις ελπίδες του με καθαρή άρθρωση και βαθιά αίσθηση των στίχων.

27/6, «Η γυναίκα της Ζάνκθος» του Διονυσίου Σολωμού (Χώρος Πειραιώς 260)

Ένα συγκλονιστικό και θεμελιακό κείμενο της νεοελληνικής λογοτεχνίας, όπως η «Η γυναίκα της Ζάνκθος» του Διονυσίου Σολωμού, δε θα μπορούσε να αφήσει αδιάφορο έναν σκηνοθέτη που έχει αποδείξει ότι τιμά τη λογοτεχνία και διαθέτει εξαιρετικές ευαισθησίες: τον Δήμο Αβδελιώδη. Ανέλαβε, λοιπόν, στα πλαίσια του Φεστιβάλ Αθηνών, τη θεατρική προσαρμογή, τη σκηνοθεσία και τη διαμόρφωση του σκηνικού χώρου για το ανέβασμα του έργου. Ο ιερομόναχος που αφηγείται την ιστορία και η γυναίκα της Ζάνκθος που αναβρῦζει δαιμονικές σκέψεις, έρχονται να συμπυκνωθούν στο ίδιο πρόσωπο υποβάλλοντας τις εσωτερικές συγκρούσεις του ποιητή, των προσώπων του έργου και τελικά ενός ολόκληρου έθνους που αναζητά την ταυτότητά του. Ο σκηνοθέτης επιλέγει την ευθύγραμμη κίνηση της πρωταγωνίστριάς του στη σκιά ενός αγγέλου με φωτεινά διαλείμματα – εικόνες που αναδεικνύουν πολλαπλές πτυχές του κειμένου. Η εικαστική παρέμβαση του Αριστείδη Πατσόγλου και η υποβλητική έως την κορύφωσή της με ένα τραγούδι – μουσική του Βαγγέλη Γιαννάκη υπηρέτησαν το όραμα του σκηνοθέτη. Η μουσική εκτελέστηκε ζωντανά από σύνολο αξιόλογων μουσικών και συνόδεψε την αφήγηση με αφετηρία την παράδοση και αναγωγές στο σήμερα. Ωστόσο, τίποτε από τα παραπάνω δε θα είχε καταστεί αποτελεσματικό χωρίς την καταλυτική ερμηνεία της Όλιας Λαζαρίδου με την ανορθόδοξη εκφορά του λόγου και τις εκφραστικές εναλλαγές σε κάθε εικόνα.

28/6, Ο «Αλέξανδρος» του Χαίντελ (Μέγαρο Μουσικής Αθηνών)

Η πολυαναμενόμενη παράσταση της όπερας «Αλέξανδρος» του Χαίντελ, που φιλοξένησε το Μέγαρο Μουσικής στα πλαίσια του Φεστιβάλ Αθηνών, έφερε τα εύσημα της πανευρωπαϊκής δισκογραφικής της επιτυχίας (παραγωγή Decca 2012), χωρίς, ωστόσο, τη συμμετοχή όλων των συντελεστών που συμμετείχαν στο δίσκο. Η όπερα είναι γεμάτη απαιτητικές, έξοχες μελωδίες, διαθέτει όμως ένα υποτυπώδες, προσχηματικό λιμπρέτο, που αντανakλά το πραγματικό γεγονός του ανταγωνισμού τριών μεγάλων φωνών της εποχής του συνθέτη. Η σκηνοθεσία καλείται να καλύψει λοιπόν αυτό το χάσμα και η Λουσίνα Τσάιλντς – ισορροπώντας ανάμεσα στην υπερβολή του μπαρόκ και το κινηματογραφικό παρασκήνιο του Χόλλυγουντ του '30